

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ**

Кафедра правознавства

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

з підготовки здобувачів

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	08 «Право»
Спеціальність	081 «Право»
Освітньо-професійна програма	«Право»

Полтава 2023 рік

Розробник /укладач програми:

Галина ЛАВРИК – д.ю.н., проф., завідувач (начальник) кафедри правознавства
Полтавського університету економіки і торгівлі

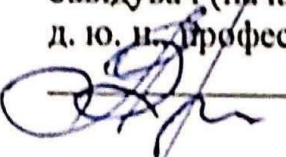
Рецензенти програми:

Станіслав ГУСАРЄВ – д.ю.н., професор, заслужений юрист України, перший
проректор Національної академії внутрішніх справ;

Ігор СЕРДЮК – к. ю. н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і
права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» обговорена і
схвалена на засіданні кафедри правознавства,
протокол засідання кафедри правознавства від 29 серпня 2023 р., № 1.

Завідувач (начальник) кафедри правознавства
д. ю. н., професор

 Галина ЛАВРИК

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 081 «Право»

к. ю. н., доцент

 Олег КУЛЬЧІЙ

Анотація навчальної дисципліни

У процесі розбудови Української держави й розвитку громадянського суспільства, творення Конституції України й проведення новітньої конституційної реформи назріли докорінні демократичні перетворення. Радикальних змін зазнала правова система України, всі її галузі.

Будучи складовою частиною правової системи України, її провідною галуззю, конституційне право представляє собою сукупність юридичних норм, що визначають конституційно-правовий статус людини і громадянина, виражають волю та законні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад, громадянського суспільства та його інститутів, а також регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній(духовній) та інших сферах життя і діяльності суспільства та держави. Ця галузь досліджується на рівні спеціальної юридичної науки, завданням якої є дослідження питань ефективності конституційно-правового регулювання, які б відповідали потребам національного державотворення.

Предметом навчальної дисципліни є конституційно-правові явища, інститути і норми вітчизняного конституційного права, процеси, пов'язані з їхнім становленням, розвитком та функціонуванням.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» є формування цілісного бачення майбутніх фахівців щодо сутності та змісту України як держави суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової, правового становища особи в державі, системи органів державної влади та місцевого самоврядування, розуміння нормативних положень, які мають вихідне значення для всіх інших галузей права.

Зміст цієї навчальної дисципліни розкривається у темах і розділах таких модулів:

Модуль 1. Конституційне право України як галузь національної системи права, наука і навчальна дисципліна.

Модуль 2. Конституційний лад України. Конституційна система органів державної влади України.

Модуль 3. Територіальний устрій України. Місцеве самоврядування в Україні.

Zusammenfassung der akademischen Disziplin

Während des Aufbaus des Staates Ukraine und der Entwicklung der Zivilgesellschaft, des Schaffens der Verfassung der Ukraine und der Umsetzung der jüngsten Verfassungsreform sind radikale demokratische Transformationen zeitgemäß. Das Rechtssystem der Ukraine mit all seinen Zweigen wurde radikal geändert.

Als integraler Bestandteil des Rechtssystems der Ukraine und sein führender Zweig, bildet das Verfassungsrecht eine Reihe von Rechtsnormen, die den verfassungsmäßigen und rechtlichen Status einer Person und eines Bürgers bestimmen, den Willen und die legitimen Interessen des ukrainischen Volkes, des ukrainischen Staates, der territoriale Gemeinschaften, der Zivilgesellschaft und ihrer

Institutionen zum Ausdruck bringen. Sie regeln sowohl die politischen als auch die anderen wichtigen sozialen Beziehungen in der wirtschaftlichen, sozialen, kulturellen (geistigen) und anderen Lebens- und Tätigkeitsbereichen der Gesellschaft und des Staates. Dieses Gebiet wird auf der Ebene einer speziellen Rechtswissenschaft studiert, deren Aufgabe es ist, die Wirksamkeit verfassungsmäßiger und gesetzlicher Vorschriften zu untersuchen, die den Bedürfnissen des nationalen Staatsaufbaus entsprechen.

Der Gegenstand der wissenschaftlichen Disziplin bilden Verfassungs- und Rechtsphänomene, Institutionen und Normen des innerstaatlichen Verfassungsrechts, Prozesse ihrer Entstehung, Entwicklung und Funktionsweise.

Das Ziel des Studiums der akademischen Disziplin "Verfassungsrecht der Ukraine" ist die Bildung bei den zukünftigen Spezialisten einer ganzheitlichen Vision von dem Wesen und dem Sinn der Ukraine als souveräner und unabhängiger, demokratischer, sozialer und rechtsstaatlicher Staat, von der rechtlichen Stellung einer Person in dem Staat und in dem System der staatlichen Behörden sowie von der kommunalen Selbstverwaltung, von dem Verständnis der ordnungsrechtlichen Bestimmungen, die einen Basiswert für alle anderen Rechtsgebiete haben.

Die Inhalte dieser wissenschaftlichen Disziplin erschließen sich in den Themen und Abschnitten von drei folgenden Modulen:

Modul 1. Verfassungsrecht der Ukraine als Zweig des nationalen Rechtssystems, der Wissenschaft und der akademischen Disziplin.

Modul 2. Verfassungssystem der Ukraine. Verfassungssystem der staatlichen Behörden der Ukraine.

Modul 3. Territoriale Organisation der Ukraine. Lokale Selbstverwaltung in der Ukraine.

Annotation of educational discipline

In the process of the development of the Ukrainian state and civil society, the adoption of Constitution of Ukraine and the implementation of a new constitutional reform, radical democratic transformations have been overdue. The legal system of Ukraine and all its branches have undergone radical changes.

Being an integral part of the legal system of Ukraine, its leading branch, constitutional law is a complex of rules of law which determine the constitutional and legal status of a person and a citizen, express the will and legitimate interests of the Ukrainian people, the Ukrainian state, territorial communities, civil society and its institutions, as well as regulate political and other important social relations in the economic, social, cultural (spiritual) and other spheres of life and activities of society and the state. This branch is studied as a special legal science, the goal of which is to study the issues of the effectiveness of constitutional and legal regulation that correspond to the needs of the nation state.

The subject of the discipline is constitutional legal phenomena, law institutes and legal rules of domestic constitutional law, processes associated with their formation, development and functioning.

The purpose of studying the discipline "Constitutional Law of Ukraine" is to form in future specialists a holistic vision regarding essence and meaning of Ukraine as a sovereign and independent, democratic, social and legal state, the legal status of an individual in the state, the system of public authorities and local self-government, understanding of the rules that have cornerstone value for all other branches of law.

The content of this educational discipline is revealed in the topics and sections which are included in the following three modules:

Module 1. Constitutional law of Ukraine as a branch of the national legal system, science and academic discipline.

Module 2. Constitutional order of Ukraine. The constitutional system of state authorities of Ukraine.

Module 3. Territorial structure of Ukraine. Local government in Ukraine.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» укладена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» з підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право, що розроблена на основі Стандарту вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право, затвердженого та введеного в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 20.07.2022 р. № 644.

У процесі розбудови Української держави й розвитку громадянського суспільства, творення Конституції України й проведення новітньої конституційної реформи назріли докорінні демократичні перетворення. Радикальних змін зазнала правова система України, всі її галузі.

Будучи складовою частиною правової системи України, її провідною галуззю, конституційне право представляє собою сукупність юридичних норм, що визначають конституційно-правовий статус людини і громадянина, виражають волю та законні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад, громадянського суспільства та його інститутів, а також регулюють політичні та інші найважливіші суспільні відносини в економічній, соціальній, культурній(духовній) та інших сферах життя і діяльності суспільства та держави. Ця галузь досліджується на рівні спеціальної юридичної науки, завданням якої є дослідження питань ефективності конституційно-правового регулювання, які б відповідали потребам національного державотворення.

Предметом навчальної дисципліни є конституційно-правові явища, інститути і норми вітчизняного конституційного права, процеси, пов'язані з їхнім становленням, розвитком та функціонуванням.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування цілісного бачення майбутніх фахівців щодо сутності та змісту України як держави суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової, правового становища особи в державі, системи органів державної влади та місцевого самоврядування, розуміння нормативних положень, які мають вихідне значення для всіх інших галузей права.

Відповідно до освітньо-професійної програми передбачаються наступні **компетентності:**

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК1);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК2);
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК3);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК7);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК10);
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК11);

– здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми (ЗК12);

спеціальні (фахові, предметні):

– здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві (СК 1);

– цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи (СК3);

– здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України (СК6);

– здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право (СК7);

– здатність застосовувати правові принципи та доктрини (СК 8);

– здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти (СК11);

– здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції (СК12).

– здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення (СК16).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

– визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин (РН 1);

– знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини (РН2);

– проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел (РН 3);

– давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю (РН 5).

– оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему (РН 6);

– самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій (РН 9);

– доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло (РН 12);

– знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (РН 13);

– використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності (РН 14);

– працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди (РН 17);

– застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18);

– пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН 19);

- виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки (РН 20);
- надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях (РН 22).

Навчальна дисципліна є **нормативною**.

Форма підсумкового контролю знань: **екзамен**.

Програмний зміст навчальної дисципліни¹

Модуль 1. Конституційне право України як галузь національної системи права, наука і навчальна дисципліна

Розділ 1. Конституційне право як галузь права в системі права України, наука і навчальна дисципліна

Поняття, предмет і метод галузі конституційного права. Співвідношення понять «конституційне право» і «державне право». Місце та роль конституційного права України в національній системі права.

Принципи конституційного права України. Гідність людини як засадничий принцип і право людини.

Система галузі конституційного права України та її складові. Конституційно-правові норми та їх особливості. Внутрішня побудова (структура) конституційно-правових норм. Класифікація конституційно-правових норм. Реалізація конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути, їх особливості та види. Загальні, головні та початкові конституційно-правові інститути.

Конституційно-правові відносини та їх особливості. Види конституційно-правових відносин. Склад конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни і припинення конституційно-правових відносин. Поняття та система конституційних юридичних фактів.

Відповідальність в конституційному праві. Поняття та характер конституційно-правової відповідальності. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правової відповідальності. Підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Джерела галузі конституційного права України. Система джерел галузі конституційного права України. Місце закону в системі джерел галузі конституційного права України.

Поняття, предмет і система науки конституційного права України. Джерела науки конституційного права України. Становлення науки конституційного

¹ При визначенні інформаційного обсягу навчальної дисципліни використані: Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 18 с.; Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» для студентів за галуззю знань 08 Право, спеціальністю 081 «Право» у межах освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Львів. 2022. 66 с. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Konstytutsiynе-pravo-Ukrainy_Prohrama-kursu_2022.pdf

права в Україні. Методологія науки конституційного права України та основні напрями її розвитку.

Поняття, предмет, метод і система навчальної дисципліни конституційного права України. Співвідношення галузі конституційного права України, науки конституційного права України та навчальної дисципліни конституційного права України.

Розділ 2. Конституція як основний закон суспільства і держави

Поняття конституції та її сутність. Юридична конституція. Фактична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Реальна конституція. Фіктивна конституція.

Юридичні властивості конституції. Установчий характер. Вища юридична сила (юридичне верховенство). Пряма дія. Підвищена стабільність. Підвищений ступінь охорони з боку держави. Програмний характер. Інтегративний характер.

Функції конституції та їх види.

Класифікація конституцій та їх види.

Поняття та система конституціоналізму. Зародження та основні етапи розвитку конституціоналізму в Україні. Розроблення, прийняття, реалізація та модернізація Конституції України 1996 року, генезис конституційного законодавства за часів незалежності України. Конституційна реформа в Україні.

Поняття, сутність, юридичні властивості та функції Конституції України як Основного Закону суспільства і держави. Структура та система Конституції України. Призначення і зміст її преамбули.

Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України, набуття нею чинності, введення в дію та здійснення.

Правова охорона Конституції України.

Модуль 2. Конституційний лад України. Конституційна система органів державної влади України

Розділ 3. Конституційний лад України

Поняття, сутність та зміст конституційного ладу України та його ознаки. Державний лад України. Суспільний лад України. Закріплення конституційного ладу та виключного права визначати і змінювати його в Конституції України.

Загальні засади конституційного ладу України. Принцип гуманізму. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Пріоритет прав і свобод людини.

Конституційне закріплення форми територіального (державного) устрою, форми правління як складових форми Української держави. Україна – унітарна держава. Поняття та ознаки унітарної держави. Україна – республіка. Поняття та ознаки республіканської форми правління. Види республік. Особливості республіканської форми правління в Україні. Формування демократичного політичного (державного) режиму в Україні. Визнання України національною, світською державою.

Конституційна характеристика України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Української держави на всій її території та

незалежність і рівноправність у відносинах з іншими державами. Конституційні обмеження влади Української держави. Принцип територіальної цілісності.

Конституційне закріплення європейської ідентичності Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України.

Демократична держава. Конституційне закріплення ознак України як демократичної держави. Визнання та гарантування місцевого самоврядування в Україні.

Сучасна концепція соціальної держави. Конституційне закріплення ознак та основних завдань України як соціальної держави. Здійснення Українською державою в особі органів державної влади та місцевого самоврядування від імені Українського народу права власника на природні ресурси, забезпечення захисту прав усіх суб'єктів власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки. Конституційне регулювання питань перебування під особливою охороною землі як основного національного багатства. Гарантування Конституцією України права власності на землю.

Правова держава. Сутність правової державності. Конституційне закріплення ознак України як правової держави. Здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Принцип верховенства права – найважливіша ознака правової держави. Верховенство Конституції України стосовно законів, інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів. Конституційні засади правового порядку в Україні.

Конституція України про обов'язки та найважливіші функції держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок Української держави. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу – конституційний обов'язок держави. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки – найважливіші функції держави, справа всього Українського народу. Здійснення Українською державою зовнішньополітичної діяльності.

Конституційні засади функціонування духовної та національно-культурної сфер суспільного життя. Визначення статусу української мови як державної. Забезпечення державою всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання й захисту російської та інших мов національних меншин України. Закріплення в Конституції України обов'язку держави сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а також обов'язку держави піклуватися про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Конституційне закріплення державної символіки в Україні.

Закріплення в Конституції України положення про те, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Розвиток та функціонування громадянського суспільства в Україні та його інститутів. Громадські об'єднання та їх види. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Способи легалізації громадських об'єднань. Політичні партії та їх конституційно-правовий статус.

Порядок створення політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Заборога політичних партій.

Захист конституційного ладу в Україні. Конституційне врегулювання питань, пов'язаних із встановленням порядку внесення змін до розділу Конституції України, в якому визначаються загальні засади конституційного ладу. Конституційні засади регулювання воєнного і надзвичайного стану.

Розділ 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття та види правового статусу людини і громадянина. Основи правового статусу людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.

Основні положення сучасної концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України. Принципи правового статусу людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України. Визнання та гарантованість прав і свобод людини, встановлених загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. Принцип невідчужуваності природних прав і свобод людини. Принцип свободи людини, основні положення вчення про свободу. Принцип рівності людей і громадян у своїй гідності та правах. Принцип невичерпності конституційного переліку прав та свобод людини і громадянина.

Громадянство і належність до громадянства України. Правова регламентація питань громадянства України. Закон «Про громадянство України». Принципи громадянства України та їх закріплення в Конституції України і в законодавстві про громадянство.

Визнання громадянства України. Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Підстави припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата громадянства України.

Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України. Повноваження органів, організацій і посадових осіб по вирішенню питань, пов'язаних з громадянством України. Виконання рішень, прийнятих у питаннях, пов'язаних з громадянством України.

Права та свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Конституційні права та свободи людини і громадянина, їх класифікація. Громадські або особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціальні й економічні права та свободи. Культурні права та свободи.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обмеження щодо реалізації прав та свобод людини і громадянина в Україні. Неприпустимість свавільного обмеження прав і свобод людини і громадянина. Критерії **легітимного** обмеження прав і свобод людини і громадянина. Домірність (пропорційність) обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Самозахист прав та свобод людини і громадянина. Судовий захист прав та свобод людини і громадянина. Міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина. Рівність обов'язків людини і громадянина. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Турбота про природу та культурну спадщину. Оплата податків і зборів. Дотримання Конституції України та законів України. Повага прав і свобод, честі і гідності інших людей.

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Особливості правового статусу окремих категорій іноземців. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі.

Конституційно-правовий статус біженців. Права та обов'язки статусу біженців.

Конституційно-правовий статус осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту та його особливості.

Конституційно-правовий статус закордонних українців та його особливості.

Розділ 5. Конституційно-правове регулювання прямого (безпосереднього) народовладдя

Пряме (безпосереднє) та представницьке народовладдя як форми здійснення народного суверенітету в Україні.

Вибори представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування як передбачена Конституцією і законами України форма прямого (безпосереднього) народовладдя. Види виборів. Виборче право. Принципи виборчого права України. Принцип вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування.

Виборча система. Класифікація виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна, змішана виборчі системи. Особливості застосування виборчих систем в Україні.

Виборчий процес, його принципи та стадії. Призначення або проголошення виборів. Формування територіальних виборчих одиниць. Формування виборчих органів. Складання та уточнення списків виборців. Висування і реєстрація кандидатів на виборні посади. Передвиборна агітація. Голосування. Підрахунок голосів і визначення результатів голосування. Встановлення результатів виборів. Повторне голосування.

Гарантії реалізації та захисту виборчих прав громадян України. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Поняття і соціальна функція референдумів. Види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація організації референдумів та визначення їх результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна і відміна рішень, прийнятих референдумом.

Розділ 6. Конституційна система органів державної влади України

Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Поняття та риси органу державної влади.

Види органів державної влади. Закріплення системи органів державної влади в Конституції України. Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Місце Президента України в системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення.

Розділ 7. Законодавча влада в Україні

Закріплення статусу Верховної Ради України в Конституції України. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент

України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Функції Верховної Ради України. Трансформація конституційного статусу Верховної Ради України в процесі конституційної реформи.

Конституційний склад і структура Верховної Ради України.

Строк повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Статус народного депутата України. Принципи статусу народного депутата України. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата. Право депутатського запиту.

Гарантії діяльності народного депутата України. Депутатська недоторканність.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція Верховної Ради України. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України. Установча та контрольна компетенції Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України стосовно Президента України та органів виконавчої влади.

Акти Верховної Ради України. Закони: поняття, види. Інші акти Верховної Ради України: постанови, декларації, заяви, звернення.

Організація Верховної Ради України. Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України. Порядок обрання та повноваження Голови Верховної Ради України, першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, перелік, повноваження. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.

Порядок роботи Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України. Порядок скликання та проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Голосування у Верховній Раді України. Правова регламентація організації роботи Верховної Ради України. Законодавство про регламент Верховної Ради України.

Законодавчий процес та інші спеціальні парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законопроекту. Підписання закону Президентом України. Оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України.

Особливості проходження конституційних законів.

Апарат Верховної Ради України.

Розділ 8. Президент України

Конституційний статус Президента України як глави держави та його трансформація в процесі конституційної реформи. Роль та місце Президента України в системі органів державної влади. Функції Президента України.

Порядок обрання Президента України. Законодавство про вибори Президента України.

Строк повноважень Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президентом України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпичменту Верховною Радою України. Виконання обов'язків Президента України в разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Компетенція Президента України. Повноваження Президента України у сфері законодавчої влади та по відношенню до Верховної Ради України. Повноваження Президента України в сфері виконавчої та судової влади. Конституційні засади взаємовідносин Президента України з органами виконавчої влади. Повноваження Президента України в сфері міжнародних відносин, оборони та охорони правопорядку, прав і свобод громадян України.

Акти Президента України. Укази та розпорядження Президента України.

Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України.

Розділ 9. Виконавча влада в Україні

Поняття та зміст виконавчої влади. Наукова розробка проблематики виконавчої влади та її співвідношення з законодавчою гілкою влади. Система органів виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Трансформація конституційного статусу Кабінету Міністрів України в процесі конституційної реформи.

Склад Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів України. Конституційний порядок призначення на посаду Прем'єр-міністра України.

Відповідальність, підзвітність та підконтрольність Кабінету Міністрів України. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Компетенція Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Організація роботи Кабінету Міністрів України, Урядові комітети.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій. Взаємовідносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Розділ 10. Судова влада, прокуратура в Україні

Судова влада в системі державної влади в Україні. Конституційні засади судочинства. Система судових органів та порядок їх формування. Система судів. Призначення та обрання суддів. Конституційно-правовий статус суддів. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Конституційно-правовий статус адвокатури в Україні. Конституційний статус органів прокуратури в Україні. Функції прокуратури. Система органів прокуратури, принципи їх організації і діяльності.

Конституційна юрисдикція. Конституційний Суд України, його місце та роль в системі органів державної влади. Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Конкурсні засади відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. Правовий статус судді Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України. Конституційна скарга: поняття, критерії прийнятності, особливості розгляду.

Поняття й характеристика стадій конституційного судочинства. Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України. Види, порядок ухвалення та виконання актів Конституційного Суду України.

Модуль 3. Територіальний устрій України. Місцеве самоврядування в Україні

Розділ 11. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Конституційні засади територіального устрою України. Адміністративно-територіальний устрій України. Утворення, реорганізація або ліквідація адміністративно-територіальних одиниць. Найменування або перейменування адміністративно-територіальних одиниць. Зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національно-територіальна і національно-державна автономія. Форма територіальної автономії в Україні. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Гарантії Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

Розділ 12. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування та його політико-правова природа. Основні наукові концепції місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях. Місцеве самоврядування і місцеве управління. Міжнародно-правова регламентація питань організації місцевого самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Визначення ознак місцевого самоврядування в Європейській хартії.

Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Новітній етап розвитку місцевого самоврядування в Україні. Розвиток законодавства про місцеве самоврядування в Україні.

Територіальна, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування. Фінансова підтримка місцевого самоврядування державою.

Система місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування територіальною громадою як суб'єктом муніципальної влади. Безпосереднє здійснення муніципальної влади територіальною громадою.

Органи та посадові особи місцевого самоврядування. Статус сільських, селищних, міських рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Компетенція сільської, селищної, міської ради. Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їх повноваження. Надання органам місцевого

самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, сфера делегованих повноважень.

Відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Особливості статусу районних та обласних рад як органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Компетенція районних та обласних рад.

Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Зупинення та відміна актів органів місцевого самоврядування.

Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела інформації:

Конституція України та її офіційне тлумачення

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 30 липня 2015 року № 2-в/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 64. – Ст. 2138 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v002v710-15/print1480164937518046>

3. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 16 червня 2015 року № 1-в/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 53. – Ст. 1725 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-15/print1480178934343033>

4. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 року № 1-в/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 11. – Ст. 477 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16>

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) від 30 вересня 2010 року N 20-рп/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. Спеціальний випуск; № 77. – Ст. 2597 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10> або // Вісник Конституційного Суду України. – 2010. – № 5. – 36 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%C2%D0>

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 28. – Ст. 1379 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01>

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів "район" та "район у місті", які застосовуються в пункті 29 частини першої статті 85, частині п'ятій статті 140 Конституції України, і поняття "організація управління районами в містах", яке вживається в частині п'ятій статті 140 Конституції України та в частині першій статті 11 Закону України Про столицю України - місто-герой Київ", а також щодо офіційного тлумачення положень пункту 13 частини першої статті 92 Конституції України, пункту 41 частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" стосовно повноваження міських рад самостійно вирішувати питання утворення і ліквідації районів у місті (справа про адміністративно-територіальний устрій) від 13 липня 2001 року № 11-рп/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 29. – Ст. 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9400>

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 1901 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 4. – Ст. 126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>

9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України від 15 березня 2016 року № 1-рп/2016 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 28. – Ст. 1137 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-16/paran49#n49>

10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 53 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 49 Конституції України «у державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно» (справа про безоплатну медичну допомогу) від 29 травня 2002 року № 10-рп/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 23. – Ст. 1132 [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-02>

11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Конституції України «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах» (справа про доступність і безоплатність освіти) від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004 //

Офіційний вісник України. – 2004. – № 11. – Ст. 674 [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04>

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України і виконавчого комітету Вінницької міської ради щодо офіційного тлумачення положень статей 38, 78 Конституції України, статей 1, 10, 12, частини другої статті 49 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (справа про сумісництво посад народного депутата України і міського голови) від 6 липня 1999 року № 7-пр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-99/print1458024631380304>

13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 103 Конституції України в контексті положень її статей 5, 156 та за конституційним зверненням громадян Галайчука Вадима Сергійовича, Підгорної Вікторії Валентинівни, Кислої Тетяни Володимирівни про офіційне тлумачення положень частин другої, третьої, четвертої статті 5 Конституції України (справа про здійснення влади народом) від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 41. – Ст. 2605 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v006p710_5/print1447608228178790

Міжнародно-правові акти

14. Договір про запровадження Конституції для Європи (проект (2003/С169/01). Ухвалив консенсусом Європейський Конвент 13 червня та 10 липня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_647

15. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року // 2015. – № 24 / № 39. – 2013. – Ст. 1418 / 450 с. – Ст. 718 / код акту 67165/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036

16. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015

17. Європейська конвенція про громадянство від 6 листопада 1997 року (ратифіковано із застереженням та заявою Законом України N 163-V (163-16) від 20 вересня 2006 року) // Офіційний вісник України. – 2010. – № 56, / № 41, 2006, ст. 2720 / ст.1917 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_004

18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (зі змінами та доповненнями внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року та Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року) // Офіційний вісник України. – 1998 р. – № 13. – 270 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004

19. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043

20. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

Парламентські декларації

21. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року № 1427-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>

22. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

23. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року № 1771-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>

Закони України, Укази Президента України, Постанови Верховної Ради України

24. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 грудня 2019 року N 396-ІХ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/396-IX>

25. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 року № 141-VІІІ // Голос України. – 2015. – 27 лютого.

26. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1798-VІІІ // Офіційний вісник України. – 2017. – № 4. – Ст. 206 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>

27. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лютого 2019 року № 2680-VІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 9. – Ст. 50.

28. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26 січня 2021 року // Офіційний вісник України. – 2021. – № 135-ІХ – Ст. 94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>.

29. Про громадські об'єднання: Закон України від 22 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 1. – Ст. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

30. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>

31. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 № 1777-ХІІ (в редакції від 11 серпня 2013 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>

32. Про Державний Гімн України: Закон України від 6 березня 2003 року № 602-ІV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 24. – Ст. 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/602-15/card6#Public>

33. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VІІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43. – 60 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

34. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>

35. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 94. – Ст. 2709 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

36. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (в редакції від 4 березня 2015 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 36. – Ст. 957 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

37. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII // Офіційний вісник України. – 2019. – № 41. – Ст. 1422 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [9zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-1](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2704-1)

38. Про закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 року № 1582-IV // Офіційний вісник України. – 2004. – № 13. – Ст. 879 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>

39. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим. Закон України від 23 грудня 1998 року № 350-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст. 43 [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/350-14>

40. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

41. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII в редакції від 26 квітня 2015 року // Офіційний вісник України. – 2014. – № 20. – Ст. 619 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

42. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 року 2136 – VIII // Офіційний вісник України. – 2017. – № 63. – Ст. 1912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>

43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

44. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14>

45. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>

46. Про національну безпеку України: Закон України від від 21 червня 2018 року № 2469-VIII в редакції від 24 листопада 2021 року // Офіційний вісник України. – 2018. – № 55. – Ст. 1903 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>

47. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент): Закон України від 10 вересня 2019 року // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 40. – Ст. 212 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20#Тех>

48. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII (в редакції від 5 січня 2017 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 82. – Ст. 2317 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.

49. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 17. – Ст. 728 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>

50. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 250. – 1509 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

51. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16 березня 2000 року // Офіційний вісник України. – 2000. – № 15. – С. 7-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>

52. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI (в редакції від 19 серпня 2014 року) // Офіційний вісник України. – 2011. – № 83. – Ст. 3014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>

53. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 серпня 2018 року № 2505-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 38. – Ст. 280 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2505-19>

54. Про правонаступництво: Закон України від 12 вересня 1991 року № 1543-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1543-12>

55. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX // Голос України від 19.09.2023 р. № 32.

56. Про прийняття Конституції України і введення її в дію: Закон України від 28 червня 1996 року № 254/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254/96-%D0%B2%D1%80>

57. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1045-14>

58. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2471 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page>

59. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР (в редакції від 31 грудня 2014 року) // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – 18 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр/card6#Public>

60. Про Рахункову палату: Закон України від 11 липня 1996 року № 315/96-ВР в редакції від 19 квітня 2014 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/315/96-%D0%B2%D1%80>

61. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року № 1861-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 12. – Ст. 565. – 9 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>

62. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

63. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року. № 2790-XII (в ред. Закону України від 1 травня 2016 року № 2328-III) // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

64. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV (в ред. Закону України від 1 січня 2011 року № 2457-17) // Офіційний вісник України. – 1999. – № 4 – С. 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/401-14>

65. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII // Офіційний вісник України. – 2016. – № 56/1. – Ст. 1935 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/paran1589#n1589>

66. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 776/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>

67. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 27 – Ст. 1123 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

68. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 року № 1932-IV в редакції від 1 січня 2022 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. – Ст. 448. – 1416 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>

69. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-IX // Офіційний вісник України. – 2020. – № 59. – Ст. 1851.

70. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 20. – Ст. 1203.

71. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України в редакції від 23 липня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2010. – № 94 – Ст. 3334 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>

72. Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29 листопада 1999 року // Офіційний вісник України. – 1999. – № 48. – С. 28 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1507/99/card6#Public>

73. Про Державний герб України: Постанова Верховної Ради України від 19 лютого 1992 року № 2137-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 40. – Ст. 592 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2137-12>

74. Про Державний Прапор України: Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року № 2067-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 19. – Ст. 257 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2067-12>

75. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави: Постанова Верховної Ради України від 20 лютого 2014 року № 1140-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 15. – Ст. 581 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1140-18>

Основні рекомендовані джерела інформації:

76. Конституційне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/pogorilko-v-f-fedorenko-v-1-konstytuciyne-pravo-ukrainy.html>

77. Конституційне право України: підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т. М. Слінько. – Харків: Право, 2021. – 592 с.

78. Конституційне право України: підручник: [11-те вид., присвяч. 30-й річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»] / Ужгородський національний університет, Юридичний факультет, Кафедра конституційного права та порівняльного правознавства. – Ужгород: РІК-У, – 2023. – 536 с

79. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2021. – 556 с.

80. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 616 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

81. **Ave, Ukraina!** Декларація про державний суверенітет України. Тритомний монолог-діалог з двоєдиною Україною. Від Декларації про державний суверенітет України до Акту проголошення незалежності України. – вид. 2-ге, випр. і доп. – К.: Освіта України, 2011; Т. 1–2. – 1432 с.; Т. 2–3. – 1296 с.

82. Актуальні проблеми сучасного конституційного права України: зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, О. В. Батанов. – К.: Юридична думка, 2014. – 456 с.

83. Антологія української юридичної думки. Т.4. Конституційне (державне) право / За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К.: Юридична книга, 2004. – 599 с.
84. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні: монографія / М. В. Афанасьєва. – Одеса: Юрид. літ., 2014. – 382 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1521
85. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах проблеми його реалізації. Монографія. – Х.: «Право», 2015. – 200 с.
86. Барабаш Ю. Конституційне право України на сучасному етапі (окремі проблеми викладання та праворозуміння) / Ю. Барабаш // Юридичний вісник. – 2015. – № 3. – С. 121-126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: yurvisnyk.in.ua.
87. Батанов О.В. Інавгурація: історія та сучасність: науково-популярне видання / Батанов О.В., Стойко О.М., Ходаківський М.Д.; за ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 114 с.
88. Батанов, О. Конституційне забезпечення організації місцевого самоврядування в Україні: проблеми формування та шляхи розвитку [Текст] / О. Батанов // Право України. – 2016. – № 6. – С. 60-69.
89. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: монографія: [у 2 кн.] / В. Д. Бринцев. – Кн. 1. – Х.: Право, 2013. – 392 с.
90. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: монографія: [у 2 кн.] / В. Д. Бринцев. – Кн. 2. – Х.: Право, 2015. – 376 с.
91. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях: навч. посіб. для студ. юрид. вузів та ф-тів / Ф. В. Веніславський. – Х.: Право, 2014. – 376 с.
92. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю.Б.Ключковського. – Київ: К.І.С., 2021. – 768 с.
93. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу [Текст]: частина друга: демократія (ст.1 Конституції України) / С. Головатий // Право України. – 2013. – № 8. – С. 13-39.
94. Грищук О.В. Конституційні цінності: філософські та судові аспекти. Монографія. Вид. 2-е доопр. і доп. – Київ: Ваіте, 2020. – 530 с.
95. Гультай М.М. Історичні витоки вітчизняного конституціоналізму: звичаї, традиції, пам'ятки права та філософські концепції: монографія / Гультай М.М. – Київ: Юрінком Інтер, 2017. – 240 с.
96. Джерела конституційного права України / Ю. С. Шемшученко, Н. М. Пархоменко, О. В. Скрипнюк [та ін.] ; відп. ред. : Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2010. – 710 с.
97. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи: пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. – Вид. 2-е, випр. і доповн. – К., 2009. – 500 с.

98. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: В 2-х част. Ч.1 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – К.: "Логос", 2016. – 552 с.

99. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії: В 2-х част. Ч.2 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – Київ.: "Логос", 2016. – 472 с.

100. Застосування судами Конституції України: доктрина і практика / О. Ю. Водяніков, О. В. Гришук, В. В. Лемак, Д. Г. Михайленко, О. В. Совгира [та ін.]; упоряд.: А.А. Єсеров, Д.С. Терлецький. – Київ: ВАІТЕ, 2022. – 603 с.

101. Ключковський Ю. Б. Виборчий процес: правова природа і суб'єктний аспект/ Ю.Б. Крючковський // Право України. – 2014. – № 7. – С. 157-166.

102. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія / Ю. Б. Ключковський. – К.: Час Друку, 2011. – 132 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?....

103. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. – Київ: Ваіте, 2018. – 908 с.

104. Ключковський Ю. Б. Референдум у системі державного режиму представницької демократії // Право України. – 2019. – № 10. – С. 95-112. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rd.ua/storage/attachments/9782.pdf>

105. Козюбра М.І. Основні цінності європейського конституціоналізму та їх втілення в Конституції України: досягнення і виклики // Збірник матеріалів і тез науково-практичних заходів конституційного тижня: [з нагоди 25-ї річниці Конституції України] / Конституційний Суд України, Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія), Національна академія правових наук України. – Київ: Ваіте, 2021. – Ч. 2. – С.128-133. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/zbirka_tom_2_25_rokiv.pdf

106. Колісник В. Конституція, її історичний вимір та сучасні виклики і загрози на тлі історичних паралелей. Конституція і конституційні зміни в Україні: збірник, присвячений пам'яті Віктори Мусіяки / Цент Разумкова, відп. Ред. А. Рачок, Ю. Якименко; упоряд. П. Стецюк. – Київ: Заповіт, 2020. – С. 70-81.

107. Комітет ООН з прав людини. Загальний коментар статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (1996 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/psefolohia/602-comments.html>

108. Конституційне право: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. – К.: Ваіте, 2021. – 528 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.osce.org/files/f/documents/9/d/489959_0.pdf

109. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.]; передм. М. І. Марчука. – Харків, 2019. – 484 с.

110. Конституційне право: навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю. Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 584 с.

111. Конституція України. Науково–практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. : Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coollib.com/b/340418/read#t72>

112. Лаврик Г. Політико-правовий порядок в Україні: свобода, досягнення дієвості верховенства права, правосуддя? // Деокупація. Юридичний фронт [Електронне видання]: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) 2022. – С. 158-161.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=43880&uk>

113. Лавринович О. В. Право на вибір: потреба чи проблема? / Відп. ред. О.В. Коротюк. – Київ: ОВК, 2019. – 335 с.

114. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Коментар до Регламенту Верховної Ради України / С.В. Лінецький, В.П. Крижанівський. – К., 2015. – 730 с.

115. Лемак В. В. Петришин О. В. Конституційна скарга в Україні: проблеми механізму впровадження / В.В. Лемак, О.В. Петришин // Вісник Національної академії правових наук України. – 2017. – № 1 (89) – С. 79-88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/Downloads/varnyu_2017_2_9.pdf

116. Матвієнко А.С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія / А.С. Матвієнко. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – 376 с.

117. Мірило правовладдя. Дослідження № 711/2013. Ухвалено Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 року) // Неофіційний переклад з англійської Сергія Головатого. Переклад виконано на замовлення Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) реформування сектору юстиції «Нове правосуддя» – Верстка: ТОВ «Компанія «ВАІТЕ», 2017. – 163 с.

118. Новітній конституційний процес в Україні: стан і перспективи: [статті] / Тацій В., Скрипнюк О., Куян І., Шаповал В., Шемшученко Ю., Буткевич В., Ющик О., Барабаш Ю., Крусян А. [та ін.] // Право України. – 2014. – № 7. – С. 9-185.

119. Остапенко П. Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020 / Видання друге / Павло Остапенко, Роман Перхалюк, Олександр Бончковський, Станіслав Остапенко – Київ. – 2020. – 56 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/atlas_novogo_atu_2020.pdf

120. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України : монографія / К. О. Павшук; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків: Юрайт, 2016. – 200 с.

121. Петришин О. Форма державного правління в Україні: до пошуку конституційної моделі / О. Петришин // Право України. 2014. – № 8. – С. 105-116.

122. Права людини і модернізація Конституції України: [статті] / Святоцький О., Добрянський С., Речуцький В. [та ін.] // Право України. – 2015. – № 10. – С. 9–78.

123. Правова доктрина України: у 5 т. / редкол.: Тацій В. Я. (голова) [та ін.]; Нац. акад. прав. наук України. - Х.: Право, 2013. – Т. 2: Публічно-правова доктрина України / [Ю. П. Битяк та ін.]; за заг. ред. акад.-секр. від-ня держ.-прав. наук і міжнар. права, акад. НАПрН України Ю. П. Битяка. – 2013. – 863 с.

124. Правові засади оптимізації адміністративно-територіального устрою: монографія / за ред. І. О. Кресіної. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Вид-во «Юридична думка», 2013. – 327 с.

125. Природні права людини. Право на мирне зібрання як спосіб захисту природних прав. Проблеми правової кваліфікації діянь, вчинених з метою захисту природних прав / упоряд. : ТОВ «КМ Партнери». – К. : КМ Партнери, 2014. – 152 с. : іл.

126. Рабінович П. Конституційно-правовий статус людини і громадянина: можливості оптимізації // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 1 (76). – С. 19-30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/varnyu_2014_1_4.pdf

127. Різник С.В. Конституційність нормативних актів: сутність, методологія оцінювання та система забезпечення в Україні. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. – 542 с.

128. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / [Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В.]. – Київ: НІСД, 2019. – 65 с.

129. Савчин М. Конституційна юстиція та забезпечення конституційного порядку: 2005-2020. – Ужгород: Вид-во «РІК-У», 2020. – 384 с.

130. Селіванов А.О. Конституційне правосуддя в Україні [Текст]: (автор. спецкурс): навч.-метод. посіб. / А. О. Селіванов. – 4-те вид. зі змін. та допов. – Харків; Київ: Логос, 2021. – 106 с.

131. Софінська І. Позбавлення громадянства: дилема чи проблема-феномен? Юридичний журнал «Право України». – 2023. – № 3. – С. 72-86.

132. Стецюк П. Забезпечення незворотності європейського та євроатлантичного курсу України (конституційно-правові аспекти)/ USAID, Центр Разумкова, 2023. – 13 с.

133. Сучасний унітаризм: доктрина і практика: монографія. До 30-річчя незалежності України/ Ю.С. Шемшученко, О.В.Скрипнюк, О.В. Батанов та ін.; від. ред. Ю.С.Шемшученко. – Київ: Вид-во «Юридична думка», 2021. – 514 с.

134. Федоренко В. Л. Конституційні права і свободи людини та їх гарантування й захист в Україні: монографія. – Київ, 2020. – 138 с.

135. Шаповал В.М. Основи конституціоналізму (нариси з історії, теорії і практики): [До 25-річчя Конституції України] / Центр політико-правових реформ. – Київ: Мишалов Д.В., 2021. – 116 с.

136. Юркевич І., Романів А. Чергові повоєнні парламентські та президентські вибори в Україні: організаційні питання та виклики для

демократії. Український часопис конституційного права. 2023. – № 1. – С. 24-35.

137. Яковлев А. А. Конституційний процес в Україні: теоретичні і практичні аспекти реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук [12.00.02] / Національний університет «Острозька академія», Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2021. – 436 с.

138. Halyna Lavryk, Vita Sarapyn and Dmytro Selihov 'Arbitrariness Prevention in the Context of Achieving the Efficiency of the Rules of Law' 2023 1(18) Access to Justice in Eastern Europe 54-68. URL: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.1-a000102>